

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curix forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

Disc. XXIV. De probatione per rei aspectum, seu per evidentiam; Sive per mappas, & tabulas geographicas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

Ideoque clarus videtur error cum solis generalitatibus juxta pragmaticum styllum procedere, cum potius ratiocinatae partes circa ponderationem circumstantiarum, in hoc praecipue videantur.

Contemporanea tamen debet esse qualitas; Nil enim refert, ut quis post confessionem jam pure emissam, adjiciat qualitatem, cum tunc in nulla consideratione habeatur, dum tollere non valet effectum jam ex ea consummatum.

De confessione debiti facta in testamento, resolvenda in legatum revocabile, & quid ubi juramentum accedat, in materia crediti, & debiti particulariter agitur; ideoque ibi videndum est. *tit. de credito dist. 80.*

Adnotatione autem dignae non sunt aliquae hodie receptae, nimirumque vulgares propositiones; Puta ut confessio auctoris praedictet heredis vel alteri successori dependenti, qui a confitente suum jus metiatur; Quinimod etiam si de jure proprio, ac independenti agat, quoties qualitatem habeat hereditariam contententis, eamque cum inventarii beneficio, ac redditione rationum non exuat, ut praesertim in fideicommissaria materia, & in illa heredis frequenter advertitur.

Super procuratoris, vel alterius administratoris confessione, quaestio cadere solet, an praedictet, sive, an sit revocabilis, & quomodo; Atque regula est, ut non praedictet, sive quod revocari valeat etiam non doctio de errore, quoties mandatum speciale ad confitendum non accedat; Nisi conjecturis, ac vehementibus administrulis confessio suffulta sit; Verum de super certa regula statui non potest, cum ex facti qualitate, & circumstantiis totum pendeat, ideoque in singulis casibus, diversum est, ac particulare iudicium, *Mantic. decis. 302. V. est. & add. lib. 5. cap. penul. Buratt. decis. 374. 466. 551. & 566. decis. 172. par. 11. rec. & sapius.*

In beneficiis autem, unius Partis confessio, veritatem non probat favore alterius, qui in ea tantum suam fundet intentionem, quam in canonico, & legitimo titulo, non autem in confessione colligantis fundare debet; Bene tamen veritatem probat in accidentalibus pro tituli canonici justificatione, vel eiusdem adminiculo. *Geminian. conf. 38. decis. 62. nu. 5. par. 10. rec.*

Eademque distinctio adhibetur, ac recepta est in materia fideicommissaria, ut scilicet Partis confessio apta non sit inducere fideicommissum, ubi non adit, minusque operari, ut sub eo cadant ea bona, quae cadere debere aliunde non constet; Vel quod exinde tantum personae legitimae probata sit; Bene tamen, aliis probationibus quamvis imperfectis, magnum praebet fomentum confessio intercessit, sive pro interpretatione in ambiguo attendenda est, *sub tit. de fideicommiss. pluris.*

In iis quoque casibus, in quibus regulariter confessio probat, atque contententi praedictet; In eo solum attendenda est, super quo principaliter prodierit, non autem in eo, quod incidenter, ac ad alium effectum. *Surd. decis. 250. ubi Hodiern.*

Et in summa, universa ista materia confessionis in civilibus, (de quibus tantum agitur) facti potius quam juris censenda est, erronee ex solis generalitatibus regulanda, cum revera, ex prudenti ac recto, beneque regulato iudicis arbitrio singulorum casuum circumstantiae rem decidere debeant;

Potissime vero, an verisimilitudinis, vel inverisimilitudinis fomentum accedat.

Card. de Luca de iudiciis & judicialibus.

De probatione per rei aspectum, seu per evidentiam; Sive per mappas, & tabulas geographicas.

S U M M A R I U M.

- 1 Probatio per evidentiam est magna.
- 2 De praxi circa accessum iudicis super faciem loci, & in quibus materiis iste accessus praticetur.
- 3 Quid in hoc gerendum sit per Iudices probos, & de inconvenientibus quae de super praxis docet.
- 4 Dieta legalis qualis sit pro salario Iudicis in hoc accessu.
- 5 An officialis plura explicando negotia in eodem itinere plures dietas, vel plura emolumenta exigat.
- 6 De stylo Congregationis Baronum super estimatione Castrorum.
- 7 Declaratur conclusio de qua numer. 1. & quando probatio per aspectum probet.
- 8 De mappis geographicis quando, & quomodo probent, & de diversis mapparum speciebus.
- 9 In quibus deferendum sit iudicio peritorum.
- 10 De questionibus distantiae, seu maioris vicinitatis, aut comprehensioris loci intra fines diocesis, vel provinciae.
- 11 Quomodo finium quaestiones decidi debeant, & de consensibus publicis, vel perpetuis.
- 12 De eodem, & quae regula in dubio teneri debeat.

DISC. XXIV.

Magna quoque, ac certa reputatur ista species probationis, per evidentiam rei, utpote tanquam species probationis infallibilis, non subiecta falsitatibus, & alterationibus, quibus subiacent aliae species, de quibus infra, dum rei veritatem oculis propriis Iudex inspicere potest. *Mantic. decis. 79. Buratt. decis. 367. & 790. decis. 197. par. 8. & decis. 86. par. 9. rec. Orthob. dec. 62. Dunozet. decis. 655. decisione 105. par. 12. rec. dec. 7.*

Ideoque, ubi quaestio sit super iis, quae ab evidentia seu rei aspectu pendeant, ut praesertim contingit in questionibus consinium vel servitutum aut retractuum; Praxis est, ut per Iudicem fiat accessus super faciem loci, cum Notario, aliisque ministris, ibique Partibus, earumque peritis, & defensoribus auditis, inspiciat quomodo facti veritas se habeat; Ac propterea praxis est, ut huiusmodi accessus, qui utraque Parte vel una earum petente, faciendus est, decernatur pro certa die, & hora, ipsis Partibus intimanda, ut super faciem loci se quoque cum earum defensoribus, ac peritis, int. er venire valeant, atque Iudicem informare, sin minus actus invalidus reputatur; Potissime quia ibidem testes informati vel periti (quandò ita subiecta materia exigat) examinari solent; Ideoque necessaria pariter est Partium citatio ad videndum eos iurate.

Bene verum quod, quandoque per probos, & Dei timoratos Iudices, mercaturam super iudicio facere nolentes, gravando Partes gravibus expensis, quas huiusmodi accessus, extra Civitatem, seu locum differentiae, importare solent, quodò subiecta materia ita patiat, quod se, probatio situationis, vel status rei per testes, & scripturas, vel per mappas

G 3 geogra-

geographicas, aliasque species probationis, sufficienter probatus haberi potest, nimium verò conferret, ut Judex oculis propriis cerneret, sive saltem unus eorum, quando agatur de causis vertentibus in Tribunalibus Collegialibus, ut aliis referre possit, ut in aliquibus gravibus causis vertentibus in Tribunali Rotæ, vel in altero Camera, ac etiam in illo Auditoris Camerae pluries practicavi; *Pisana tenuitæ coram Barlemont & in aliis impress. post Paccichell. de distantis dec. 13. 18. 24. & 36.* Consvenerunt aliqui iudices, sumpta occasione alterius negotii, vel devotionis, aut recreationis in forma extrajudiciali, ad propriam instructionem, secum adhibitis, vel non, personis peritis in arte, juxta subjectæ materiæ qualitatem, habendo in manibus probationes hinc inde jam factas, ex quibus de utriusque Partis præfensionibus ac motivis sufficienter instrui possent, locum differentiæ inspicere; Stylus quidem, nimium nobilis & commendabilis, ob ingentes sumptus, quos hujusmodi accessus secum trahunt, quando formiter, & publicè in forma iudicii fiant, dum ultra dietas iudicis, & Notarii, aliorumque ministrorum, ac etiam testium, vel peritorum, conducere quoque oportet Advocatos, & Procuratores; Idque pro frequentiori contingentiâ, citrà necessitatem, pro turpi lucro, convertendo iudicium in telonium, demandari solet, sive affectari, ut una Partium petat? Ideoque nimium circumspectè per probos & Dei timoratos Iudices in hoc procedi debet, ac solet, id non decernendo, nisi quando præcisa necessitas exigat, quia nempe testium, & scripturarum probationes, vel tabulæ seu mappæ geographicæ sufficientem informationem non præbeat, ob eorumdem testium vel peritorum ipsarumque mapparum contrarietatem, vel diversitatem.

Et licet hujusmodi inconvenientiâ, cessare videantur, quando, id, utraque Parte petente, ac instante sequatur, ex regula quod volenti non fit iniuria; Adhuc tamen circumspectè procedendum est, atque non nisi in vero casu subsidii, ut supra decernendum, Vel quia partium instantia; quæ apparenter spontanea seu voluntaria sit, reverà tamen potius coacta dicenda venit, ex illa vi, quam nostri dicunt interpretativam, dum Iudice ostendente id desiderare, Partes ad eius benevolentiam captandam, id petunt; Vel quia Partibus id suggerant ad proprium turpe lucrum proprii causidici & defensores, quibus excoriatorum potius nomen vel attributum congruit.

Et quod magis est, (ut verè mercaturæ seu negotiationis regulæ adhibeantur,) cum legum, seu Doctorem traditionibus, subtiliter procedi solet, circa taxam dietæ legalis statutæ in itinere viginti miliarium, ita scilicet exigendo tot viaticæ seu dietas, quot ad dictam rationem loci, distantia importet, quamvis longè breviori tempore defacto accessus & recessus sequatur apud Rovit. dec. 66. & super pragm. de Commissar. dec. 150. p. 6. rec. Ac etiam affectando moras in loco super contemptibilibus incidentibus, quorum facilis notitia, etiam per absentem haberi potest, ita notabile tempus serendo.

Et quod magis est, cum eisdem legalibus subtilitatibus, affectari solet plurimum negotiorum complicatio, ut ita multiplicata obtineantur integra stipendia, ex leguleicis traditionibus quod officiali plura officia vel munia exercenti vel implenti, quam plura stipendia vel emolumenta congruunt, Zach. de salar. quest. 11. Rot. dec. 150. par. 5. & dec. 10. par. 6. Rovit. pragm. 6. de commissar. pragm. 15.

de official. De Marin. resol. 312. lib. 1. tit. de iurisd. disc. 85. in fine.

Atque in hoc præsertim, nimium commendabilis est frequens, & quotidianus stylus Congregationis Baronum, per quam in executionem Constitutionis Clementis Octavi contra Barones, de qua in feudali materia particulariter actum est, tit. de feud. disc. 73. cum plurib. seqq. venduntur feuda aliaque castra & bona jurisdictionalia, & non jurisdictionalia Baronum, ad instantiam creditorum, non solum ob celeritatem, dum spatiosè unius vel aliquorum mensium tantum totum negotium perficitur, ac pretium liberatur magis promptis, & explicitis creditoribus tunc venientibus, cum idoneis cautionibus de restituendo anterioribus & posterioribus, vel in defectum cautionis eiusque loco, cum prætij in vestimento in loca montium; Tum etiam quia licet venditio ad publicam hastam fiat, prævia estimatione; At tamen ista simplici perito committitur, absque eo quod Iudices se ingerant, cum reverà nulla id exigat necessitas vel partium oportunitas, dum rei veritas rectè comprobari potest cum libris & notulis administratorum, ita combinando fructus, seu redditus plurium annorum juxta regulas Beneficialistarum in metiendo beneficiorum valore; Ideoque non videtur ad quid deserviant ipsorum Iudicum, & Advocatorum, aliorumque ministrorum, quasi in forma Tribunalis, accessus ac mora, pro bonorum estimatione faciendâ, nisi ad dictum effectum telonii & mercaturæ, seu turpis lucri.

Quamvis autem in iure, vera sit initio insinuatâ propositio, quod omnium major, minusque fallax est ipsa species probationis per evidentiam rei, Ea tamen procedit in iis, quæ solo sensu corporeo, à quocumque percipiuntur; Secus autem in iis, in quibus operatio intellectus intret, quodque rei veritas diversa esse possit ab eo, quod ipsa facies, vel apparentia ostendit? Tunc etenim, confert quidem nimium rei aspectus pro majori instructione animi, atque ad melius dignoscendum, quamnam probationes hinc inde colluctantes, magis attendi debeant, meliusque concludant, sed ipsa rei evidentia fallaciam continere potest; Ut frequens praxis me docuit, & præsertim (ex. gr.) occasione quarundem controversiarum, quæ in materia viæ publicæ in Regalium sede peractæ sunt, quod scilicet cum disputaretur, an via esset publica vel privata, ipsè rei aspectus, magnam, atque incontrovertibilem probabat publicitatem, per quamdam speciem viarum consularium, seu militarium, quas basilicas vel stratas magistras dicimus; Et tamen compertum est, quod illum effectum faciebat frequens & continuatus usus currum, & jumentorum, aliorumque instrumentorum pro conductione lignorum, aliorumque bonorum ad flumen, unde propterea ad alias species probationum hinc inde, cum magno confictu convolare oportuit, in casu de quo sub tit. de Regal. disc. 136. cum similibus casibus; Et præsertim quando, occasione retractuum, vel devolutionis bonorum, quæ cum aliis liberis commixta seu confusa fuerint, inspicere congruat, an ædificium quod de facto unitum sit, unam vel plures domos contineat, Ostob. dec. 62. & tit. de emphiteus. disc. 56.

Et quoniam in controversiis, confinium vel situationum ipsa rei evidentia nimium ac principaliter attendenda venit, Hinc sequitur quod ubi accessus ad faciè loci non sit de facili practicabilis,

pro

procedi soleat cum mappis geographicis, quæ specialiter ipsius causæ occasione factæ sint; Sive cum illis mappis, quæ publicæ sint, utpote confectæ generaliter per geometras in libris ad id pro publica utilitate impressis, quibus deferendum esse juris regula videtur; Istam verò speciem probationis frequenter fallacem detegi praxis docet; Ac propterea cum distinctione procedendum est; Aut enim agitur de mappa seu planta particulari, facta in eo casu præciso, de quo est quæstio; Et tunc si est facta privato jure per aliquem peritum, ad instantiam unius Partium, quæ illam in actis exhibeat, & tali casu, in nulla ratione habenda venit, altera Parte opponente, cum in effectu sit privata arrestatio illius periti, qui eam confecit; Aut verò est publica & judicialis, facta scilicet à perito, qui concorditer, & de consensu Partium, vel ex officio deputatus fuerit per judicem, sive ab illo tertio perito, qui discordantibus plantis confectus per peritos hinc inde nominatos, pariter à Judice sit deputatus, adeo ut facta sit Partibus citatis, & auditis; Et tunc ei deferatur, *Bib. dec. 169. num. 24. cum aliis per add. ad Buratt. dec. 367. ubi concordantes.* Nisi doceatur de erroribus, juxta illas generalitates, quæ in quibuscumque peritorum relationibus habentur infra super hac specie probationis per peritos; Unde dici potest probatio fallax ac subjecta illis exceptionibus quibus aliæ species de quibus infra, subjacent; Possimè verò ubi agatur de planta, seu delineatione alicuius magni territorii ad effectum confinium, sive de illa prædiorum rusticorum, ita ut prædicari non valeat ille modus elevatus, qui ad oculum statum, vel situationem rei magis ostendit, ut prædicari potest in domibus, aliisque prædiis urbanis, cum isto casu facilius plantæ concordent, *apud eosdem de quibus supra.*

Ubi verò agatur de dicta altera specie mapparum geographicarum, quæ non pro casibus particularibus, sed generaliter ad publicam commoditatem, vel utilitatem à geometria professoribus confectæ sunt, atque in voluminibus vel in chartis impressæ, juxta adeo frequentem usum, quæ hodie habemus; Et tunc, licet regula videatur, ut eis deferendum sit *apud proximè allegatos.* Adhuc tamen huic regule non ita simpliciter deferendum venit, sed circumspicè, ac mature procedendum est cum indies fallacia in eis detegatur, ubi præsertim controversa sit de aliquo loco, qui sit in extremitatibus seu confinibus plurium Regnorum, seu principatuum, aut provinciarum, vel Mundi partium, adeo ut super hac situatione sit principalis quæstio, sive ab ea principaliter pendeat id, quod est in lite, cum dicta conclusio recipienda veniat, quando situatio deducatur incidenter, illaque sit cum circumdatione undique, adeo ut non cadat quæstio, quæ cadit in locis existentibus in extremitatibus, juxta distinctionem, quam (ex gr.) habemus in quæstionibus, quæ in Curia frequentes habentur inter Diæcesanos, & illos Prelatos inferiores qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent in aliquo loco, de quo sit quæstio, an existat intra fines illius diæcesis, cujus Episcopus prætendat exercere legem diæcesanam, ac jurisdictionem, saltem à S. Concilio Tridentino delegatam.

Si enim, ex eisdem mappis incontinenti constet, quod ille locus sit undique circumdatus, ab ea diæcesi, adeo ut cum aliis diæcesibus non confiniet; Et tunc fundata dicitur intentio Episcopi, donec Prælati inferior per Apostolicum privilegium, vel per immemorabilem probet territorium separatum eum qualitate nullius; Ubi verò locus sit in confi-

nibus, vel extremitatibus plurium diæcesum, adeo ut vigeat incertitudo seu possibilitas existentie tam intra fines unius, quam alterius diæcesis; Et tunc punctus est sub quæstione, quæ diversam praxim habere consuevit; Quandoque enim processum est cum ea opinione, quod alio Episcopo se non opponente, ac non existente in causa, fundata sit intentio illius, qui est in causa ex ea ratione quod ob generalem totius Orbis divisionem in diæceses sub Episcopis, quilibet locus præsupponi debeat situs intra aliquam diæcesim; Aliquando verò processum fuit cum diversa opinione, quod scilicet Episcopo actori incumbat onus probandi id quod est suæ intentionis fundamentum, istaque probatio adesse non dicitur ubi sit præsumpta tantum, atque contrariam habeat possibilitatem, ideoque intrat regula, quod Reo sufficit vincere per non jus, vel non probationem Actoris, unde demandatum fuerit quod deberet confici planta *tit. de jurisd. disc. 11. & seqq. & in supplemento.*

Sed si Auctor hujusmodi mapparum asserat situationem loci in una vel in altera diæcesi, sive in uno vel in altero principatu, idque sit in quæstione, pariter ei non deferatur, sed intrat conclusio de qua infra in peritorum materia, quod scilicet eis deferatur in iis, quæ nudi facti sunt, atque ipsorum peritiam concernunt, non autem in aliis, in quibus Judicis partes potius assument, atque sint extra eorum artem seu peritiam, cum in his pro quotidiana praxi de errore convinci soleant. *Octob. dec. 205. & infra disc. 33. agendo de relatione peritorum.*

Prout in quæstionibus, quæ habentur super vicinitate seu compræhensione in aliquo districtu, juxta quæstiones, quæ in Curia haberi solent circa compræhensionem sub districtu Urbis, quoniam si (ex gr.) locus inspiciatur positus inter Urbem & alterum locum remotiorem, quem jam firmatum sit esse intra districtum, tunc dicitur compræhensio probata per rei evidentiam, quoniam si est intra districtum locus, qui in remotiori situ existat, multò magis est ille, qui est in situ citeriori ac proximiori, nisi allegetur error in ipsa situatione; Sed si desumi prætendatur probatio compræhensionis ex mensura, quæ resultat ab eadem mappa continente scalam geometricam, cum qua geometria professores prætendunt scire distantias, sive quod ipsi Geometrae in eorum tabulis (ut facere solent) adjiciant lineas denotantes, ut id quod intra lineam est, dicatur intra districtum vel provinciam, secus autem quod extra; Et tunc eis non deferatur quando de hoc principaliter agatur, quoniam id non pendet ab eorum arte vel peritia, cum similibus pro facti qualitate.

Posita verò naturalis situationis veritate, adeo ut ita firmatum sit factum, confinium autem determinatio pendeat ab iis quæ consistunt in operatione intellectus, an scilicet controversa pars territorii ad unam, vel alteram Civitatem vel provinciam respectivè pertineat; Et tunc id non pertinet ad peritos, & Geometras, sed ad Judicem, qui id judicare debet, ex probationibus hinc inde factis; Et quando istæ concludant, curandum non est de illis argumentis, quæ desuper haberi solent; Quando verò non concludant, tunc recurrendum venit ad juris præsumptiones & argumenta, quæ præsertim deduci solent ex illis continibus, qui dicuntur publici & naturales, ut (ex gr.) sunt Flumina, Montes seu eorum cacumina; Viæ Regiæ, seu consulares, & similia; Quæ tamen sunt argumenta redolentia simplicem juris præsumptionem elidibilem non solum per expressam probationem, sed etiam per contrarias

trarias fortiores probationes pro qualitate facti, cuius potius, quam juris est ista quaestio, ideoque certam non habet regulam.

Atque in quadam facti contingentia, seu quaestione confinium inter duo loca dicebam, quod ubi probationibus hinc inde invicem colluctantibus vel se destruentibus, res omnino ambigua sit, praesumptio esse videtur pro pertinentia territorii intermedii aequaliter pro mensura populi utrobique viventis pro rata, seu cum debita proportione, non quod id perfecte concludant, sed ad effectum inducendi praesumptionem, quae coadjuvet probationes illius, cui ipsa assistat, ac debilitet probationes alterius cui resistat.

De probatione per iuramentum; Et de diversis iuramenti speciebus.

SUMMARIVM.

- 1 De magna vi, & operatione iuramenti, & de immutatione morum super eo.
- 2 Quare antiquitus tanta virtus, & operatio ei tributa sit.
- 3 Quod hodie transferit in quandam consuetudinem; ideoque non adeo ei deferendum.
- 4 Quomodo haec operatio debeat hodie regulari.
- 5 De pluribus iuramenti speciebus.
- 6 De iuramento liti decisivo seu purgativo & de eius antiqua operatione.
- 7 Quid hodie dicendum sit, & an illud sit in usu in criminalibus.
- 8 Quid in civilibus in quibus dicitur iuramentum pariti, aut iura, aut iuro.
- 9 De iuramento tertii quod rem non habeat, neque dolo deserit possidere.
- 10 De iuramento suppletorio.
- 11 Quando istud iuramentum facilius admittatur.
- 12 De iuramento praestando per creditorem immixtum in salviano super notula fructuum.
- 13 De iuramento in litem, quando, & quomodo illi fiat locus.
- 14 De iuramento confirmativo contractuum aliarumque dispositionum.
- 15 De eodem & quas operationes faciat.
- 16 De iuramento calumniae.
- 17 De eodem, & an eius omisio causet iudicium, & actuum nullitatem.
- 18 De iuramento fidei, seu assurancementis.
- 19 De iuramento praestando in susceptione munerum, & officiorum.
- 20 De iuramento praestando per administratores, vel Appaltatores rerum fiscalium.
- 21 De aliis ad materiam iuramenti.

DISC. XXV.

IN utroque jure, civili, & canonico magis vero in hoc posteriori, magna est vis, ac operatio iuramenti; Majoremque illam facit antiquorum Canonistarum, & Moralium sensus, vel pietas, adeo ut plura desuper habeantur, non parva volumina, quae ab uno, ac altero scriptorum genere desuper composita sint, pluresque habeantur quaestiones, inter utriusque fori ecclesiastici, & secularis, vel respectivè interni, & externi professores.

Verum (ut alibi pluries advertitur) *rit. de alienat.*

& *contract. disc. 260. & tit. de cred. disc. 116. & alibi.* ob immutata tempora, immutatoque mores, de aequivoco fortè Moderni redarguendi videntur, sub antiquorum fide, simpliciter ac indefinitè easdem operationes admittendo; Quamvis etenim apud Deum, omni tempore damnatus sit, ac peccaminosus perjurii reatus, quando scienter, ac dolosè sequatur; Attamen, morum, ac temporum diversitas, magnam desuper induxit immutationem, unde propterea, ex regula juris cessantis causa, sive cessantis rationis, quam plures effectus pro meo iudicio cessare videntur, ideoque erroneum est, cum antiquorum traditionibus non reflectendo ad casum circumstantias generaliter ac indefinitè procedere.

Antiquiori etenim tempore, cuius moribus atque tam leges, & Canones, quam primi Interpretes loquuti sunt, ad iuramenti interpositionem, non nisi raro, & ex magna causa, praevia consilii maturitate, ac effectuum exinde resultantium certioratione, deveniebatur; Tum ob graves poenas corporales, quibus de perjurio convictus subiacebat, & praesertim, juxta aliquarum regionum mores illam amputationis manus dexterae, *ead. disc. 116.* Tum etiam ob magnam infamiae notam, quam non quidem juris tantum, ac idealiter, ut hodie incurrit Moderni tradunt, sed de facto in hominum, ac populi opinionem; Unde propterea rarus erat huiusmodi reatus incursum, magnaeque de consequenti rationabiliter erant iuramenti, ita solemniter, ac maturè praestiti operationes.

Hodie verò, ob nimium frequentem illius usum, id in abusum transivisse rectè dici potest, dum in quolibet levi actu, pro Notario sive stylo, vel formulario, sive pro clausulis apponi solitis, illud interponitur, adeo ut ipsi iurantes, neque sciant, neque cogitent, quid agant, unde propterea, neque peccare credunt, nullaque de facto infamia, vel turpitudinis nota incurratur; Et per consequens rectè intrare videtur praesatum argumentum à cessante causa seu ratione; Non quidem, ut omnino iurandi religio contemni valeat, vel quod seculari potestati concedendum sit, illi directè derogare, vel dispensare; cum ea, quae genericè desuper in iure praesertim canonico statuta sunt, utpotè ratione peccati, ac reatus apud Deum disposita, etiam hodie, omnique tempore vigeant; Sed ut ad huiusmodi temporum, ac morum differentiam reflectendum sit pro congrua applicatione.

Nimium etenim improbabile videtur pro reatu, etiam ad effectus civiles, culpabiles ac punibiles illos reddere, qui nunquam peccare, vel delinquere cogitarunt; Ac propterea, pro facti qualitate, huiusmodi operationum applicatio regulanda videtur, inspecta scilicet principaliter earum ratione (ut homines, tanquam animalia rationalia decet) non autem, quocumque rationis usu, vel discursu neglecto, brutali more, cum solis praedecessorum vestigiis procedere, illaque insequi, non reflectendo, quod ipsi attentam suorum temporum conditione, atque huiusmodi operatione, vel ratione vigente, bene huiusmodi semitas calcarent, quas hodie non nisi ad limites earum cause, vel rationis simpliciter calcare erroneum est, ac irrationabile, *infra disc. 35. & in relatione Curia ubi occasione agendi de Rotas agitur de modo iudicandi disc. 32.*

Plures itaque iuramenti species in iure habentur; Sive plures sunt causae, vel occasiones, ob quas iuramentum, quod idem ac unicum est, praestari solet, ideoque illud diversa recipit vocabula; Aliud enim est iuramentum, quod decisivum dicitur; Aliud verò quod suppletivum; Aliud quod confirmativum